

Majoor E.W. van Dam temidden van zijn Jagers in de slag bij Leuven

door dr J.P.Sigmond

Op 24 april 1991 is door het museum bij Christie's in Amsterdam een olieverfschilderij verworven van de hand van Abraham Johannes Couwenberg, voorstellende een scene uit de Tiendaagse Veldtocht. Couwenberg werd op 12 maart 1806 in Delft geboren en overleed op 38-jarige leeftijd op 6 april 1844 in Arnhem. Hij was lid van de Koninklijke Academie van Amsterdam. Zijn werkterrein lag vooral langs de Veluwezoom en in de omgeving van Arnhem. Na 1834 was hij daar werkzaam als hoofdonderwijzer van het tekengenootschap Kunstoefening. Hij legde zich toe op het schilderen van landschappen en had exposities in Haarlem (1825) en Den Haag (1821-1843). Zijn oeuvre is beperkt van omvang. Het schilderij (89 cm x 122,5 cm) stelt voor majoor E. W. van Dam van Isselt te midden van zijn jagers in de slag bij Leuven op 12 augustus 1831.

E.W. van Dam van Isselt (1796-1860) richtte in 1830 op eigen initiatief een Corps Vrijwillige Jagers op, aanvankelijk voornamelijk samengesteld uit inwoners uit de omgeving van zijn woonplaats Geldermalsen. Hijzelf verkreeg de honoraire rang van majoor, zonder bezwaar van 's Rijks schatkist. De organieke sterkte van het Corps bedroeg 6 officieren en 250 manschappen. De kleding bestond uit een donkergroene kapotjas, een zwartlakense pantalon, een sjako met koperen hoorn, stormband, foedraal en groene bal en een ransel met zwarte riemen.

In de gevechten nabij Lubbeek op enige kilometers van Leuven op 12 augustus 1831 maakten de Jagers van Van Dam deel uit van de voorhoede van het 1ste Legercorps. De Jagers moesten optrekken over heuvelachtig landschap door houtgewas en graanvelden langs de linkerzijde van de straatweg Diest-Leuven.

Aan de hand van een schets, behorende bij het gevechtsbericht van het Jagercorps betreffende de 12de augustus, is exact na te gaan wat zich op het schilderij voordoet. De toeschouwer staat achter de tirailleurslijn van de Jagers van Van Dam op de plaats van het kasteel Geelenberg. Een veld boekweit scheidt de Nederlanders van de Belgische tirailleurs, bestaande uit twee compagnieën van het Belgische 9de linie-regiment. Rechts op de achtergrond is in de richting van Leuven een grote concentratie Belgische troepen zichtbaar terwijl links de vage contouren zichtbaar zijn van het dorp Lubbeek. Centraal staat te paard Van Dam van Isselt zelf, scherp afgetekend tegen een grijsblauwe wolk van kruitdamp, zijn manschappen aanvurend. De gewonde die links door twee kameraden ondersteund wordt, zou gezien de plaats waar hij zich bevindt, de jager H.G. Wigmans uit Rotterdam kunnen zijn maar van hem is gerapporteerd dat hij een gewerschot in het linkerbeen had opgelopen. Het kan ook de vrijwillige jager Nijssen zijn waarvan het verhaal gaat dat hij, gewond aan zijn rechterhand, aan Van Dam antwoordde op een aansporing van die kant om zich te laten afvoeren; 'Dat zou zonde zijn, majoor. Zolang ik mijn vinger nog krom kan krijgen, ga ik niet heen'. Wie de gewonde is die in overhemd ligt en geholpen wordt door de militaire arts is evenmin geheel duidelijk. Mogelijk is de jager Stormer die door een kogel onder in de

ruggegraat werd getroffen. De arts moet de officier van gezondheid H.A. Schreuder zijn. Opmerkelijk en enigszins raadselachtig is de figuur van de marketentster rechts vooraan onder de eikeboom. Zij lijkt zich van het krijgsgewoel af te wenden. Misschien ook heeft ze de gewonde een versterking toegediend. Haar aanwezigheid is des te opmerkelijker omdat marketentsters zich meestal niet zo dicht bij een gevecht ophielden. In de krijgsverslagen die over het algemeen gedetailleerd zijn, wordt ook nergens over de aanwezigheid van een marketentster gesproken.

In totaal sneuvelde in de gevechten rond Lubbeek 1 Jager van Van Dam en raakten er 14 gewond. Aan de Jagers werden 6 Militaire Willemsorden uitgereikt. Van Dam zelf werd benoemd tot Ridder 4e klasse.

Couwenberg heeft in dit schilderij duidelijk geprobeerd een werkelijke gebeurde historische scene in beeld te brengen en moet op de hoogte zijn geweest van hetgeen zich heeft afgespeeld. De grote overeenkomst van zijn schilderij met de bij het gevechtsrapport gevoegde situatiokaart is daarvan een bewijs. Mogelijk ook heeft Van Dam hem persoonlijk over de voorvallen ingelicht. Beide heren zullen elkaar ontmoet hebben en - maar dit is speculatie - wellicht heeft Van Dam zelf aan Couwenberg de opdracht tot het werk verstrekt. In ieder geval is ook een litho van Van Dam van Isselt bekend van de hand van Couwenberg. Hoewel het een gevechtscene betreft is het duidelijk dat het landschap bij de schilder een speciale plaats inneemt. Decompositie als geheel, de verfijnde manier waarop hij de bomen en bossages heeft uitgewerkt en de aandacht voor de planten op de voorgrond, verraden zijn ware voorliefde.

Literatuur

- W.E. van Dam van Isselt - De Jagers van Van Dam. Holkema en Warendorf, Amsterdam ca. 1914.
- P.C. Molhuysen en P.J. Blok (red) - Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek. Sijthoff, Leiden (1911). Deel 1, p.684.
- P.A. Scheen - Lexicon van Nederlandse kunstenaars 1750-1880. Scheen, Den Haag (1981).
- Wilde, F.G. de, De mannen van 1831, in: Armamentaria 16 (1981) p.35-63.